

HISTORISKA MINIATYRER av August Strindberg (Bonniers, Sthlm: 1917)

Μετάφραση: Οδ. Παπαθανασίου

Ο Σωκράτης

Η Σπάρτη είχε νικήσει την Αθήνα, στα ερείπια της οποίας εγκαταστάθηκαν οι τριάκοντα τύραννοι, καταλύοντας το δημοκρατικό πολίτευμα.

Ο Σωκράτης με τον Ευριπίδη περπατούσαν θλιμμένοι, ανάμεσα στα συντρίμια της Αγοράς, κι ο Σωκράτης έλεγε:

- Στα ερείπια των τειχών της Αθήνας! Γίναμε Σπαρτιάτες, δεν θέλαμε τύραννο στο κεφάλι μας και τώρα έχουμε τριάντα.
- Εγώ φεύγω προς το βορρά, πάω στη Μακεδονία όπου με προσκάλεσαν, λέει ο Ευριπίδης.
- Καλά κάνεις, από τη στιγμή που οι Τύραννοι έχουν απαγορεύσει τις τραγωδίες σου.
- Αυτό είναι αλήθεια.
- Κι εμένα μ' έχουν απαγορέψει να διδάσκω.
- Απαγόρεψαν το Σωκράτη να μιλάει; Όχι! Μα αυτός δεν μπορεί να μιλάει χωρίς να διδάσκει, είναι σαν να του απαγόρεψαν να μιλάει. Αυτοί πρέπει να απαγόρευσαν ακόμα και το μαντείο να μιλάει, γιατί έχουν σταματήσει να δίνουν προφητείες. Η Ελλάδα έχει παραλύσει. Γιατί;
- Ναι, μάλιστα, αυτό είναι το ερώτημα! Γέννησε ο Δίας τον γιό που θα τον αποκαθήλωνε, όπως μας προανήγγειλε κι ο Αισχύλος;

- Ποιος ξέρει; Ο λαός έχει αρχίσει να λατρεύει έναν νέο θεό, ο οποίος λέγεται Άδωναι ή Άδωνις. Είναι από τις ανατολικές χώρες, και τ' όνομά του σημαίνει Κύριος. Ποιος είναι ο νέος θεός;
- Ρώτησε αυτόν που ξέρει! Λέγεται ότι θα θανατωθεί και θα αναστηθεί από τους πεθαμένους. Έχουν ακόμη και μια θεά. Έχεις ακούσει για την Κυβέλη, τη μητέρα των θεών, μία παρθένο, η οποία στη Ρώμη λατρεύεται όπως η Βέστα από τις ιέρειες Βεσταλίδες;
- Είναι τόσα πολλά τα νέα και ασαφή όπως ο μούστος που βράζει. Ά να, έρχεται ο Αριστοφάνης. Αντίο, φίλε μου, για τελευταία φορά σ' αυτή εδώ τη ζωή.
- Περίμενε! Ο Αριστοφάνης κάνει νόημα! Όχι, κοίτα, κλαίει!

Ο Αριστοφάνης ήρθε μπροστά τους και είπε:

- Ευριπίδη! μη φεύγεις προτού μιλήσω.
- Μπορείς να μιλήσεις; απάντησε ο Ευριπίδης.
- Κλαίω.
- Έλα μην ξεφεύγεις από το ρόλο σου. Είναι δάκρυα αυτά;
- Είναι να θλίβεσαι για τον άτυχο σύντροφό σου, Ευριπίδη! Οι τύραννοι κλείσανε το θέατρό μου.
- Σωκράτη, να λυπηθώ για το δήμιό μου;
- Νομίζω ότι το ιερό της Νέμεσης ξανάνοιξε πάλι! απάντησε ο Σωκράτης. Ο Αριστοφάνης δεν υπήρξε ποτέ του αφελής, τώρα όμως απόδειξε ότι έγινε αφελής.

- Λυπάμαι, Αριστοφάνη, που δεν μπορείς να με βρίζεις άλλο πια. Σε συγχωρώ, αλλά δεν θέλω να συνεργήσω να προβληθούν οι κωμωδίες σου. Η αξίωσή σου υπερβαίνει τα όρια.
- Θα πάω με τον Ευριπίδη στο σπίτι, τώρα!

Ο Σωκράτης καθόταν στην Ασπασία που είχε γεράσει:

- Ο Ευριπίδης έφυγε για τη Μακεδονία, είπε ο Σωκράτης.
- Έφυγε από τις γυναίκες του.
- Είσαι πικρόχολη.
- Είμαι κουρασμένη με τα ερείπια και όλα αυτά που συμβαίνουν. Οι τύραννοι δολοφονούν τους πολίτες.
- Ακριβώς, αυτή είναι η δουλειά των τυράννων.
- Τι λες θα βρούμε την ησυχία μας γρήγορα;
- Στον Κεραμικό, μες στο φέρετρο.
- Δεν θέλω να πεθάνω, θέλω να ζήσω, αλλά με την ησυχία μου.
- Η ζωή δεν είναι η ησυχία!
- Κι όμως, είναι, όταν περνάς καλά.
- Αυτό δεν γίνεται.
- Όχι, όταν είναι κάποιος κακοπαντρεμένος, όπως εσύ Σωκράτη.

- Η γυναίκα μου είναι μάλλον η χειρότερη, αν δεν είχε παντρευτεί εμένα, θα την είχαν σκοτώσει.
- Η Ξανθίππη σε προδίδει με τα κουτσομπολιά της, κι όπως δεν καταλαβαίνει αυτά που λες εσύ, κατασκευάζει παραποιημένες εικόνες από τις σκέψεις σου και το πρόσωπό σου.
- Το γνωρίζω, αλλά δεν μπορώ να βοηθήσω σε κάτι.
- Γιατί κάθεται και ανέχεται την ταπείνωση;
- Γιατί να αποδράσω; Μόνο από την υπερεξουσία δικαιούται κάποιος ν' αποδράσει και δεν είναι η Ξανθίππη αυτή που μ' εξουσιάζει.
- Σου έχει απαγορευτεί με ποινή θανάτου να διδάσκεις. Αυτό το προκάλεσαν αυτή κι ο Άνυτος.
- Ήθελε μάλλον να προκαλέσει το θάνατό μου, ωστόσο, κατάφερε να με απελευθερώσει. ...
- Ασπασία, ακούω ότι η φίλια μας πήρε την κατιούσα, έκανες νέους φίλους και είσαι με άλλον. Να σου πω αντίο πριν έρθει ο Λυσικλής.
- Τον γνωρίζεις;
- Βέβαια, κι όλη η πόλη μιλάει για τον γάμο σου.
- Με τον ζωέμπορο, τον Λυσικλή;
- Είναι δική σου υπόθεση, εγώ δεν μιλάω μ' αυτόν.
- Πιστεύεις, όμως, ότι η μνήμη του Περικλή έπρεπε να διατηρηθεί καλύτερα;

- Θα προτιμούσα να διαφυλαχτεί καλύτερα η μνήμη της Ασπασίας, αλλά όταν βλέπω τους Αθηναίους, ανθοστολισμένους να γιορτάζουν την κατάρρευση της Αθήνας, όταν βλέπω το Φειδία...
- Ποιο θα είναι το δικό σου τέλος Σωκράτη;
- Ε, όχι και σαν της Ασπασίας, βέβαια.
- Οι θεοί μας εμπαιίζουν! Πρόσεχε τον εαυτό σου Σωκράτη! ...

Ο Σωκράτης τελικά φυλακίστηκε, κατηγορούμενος ότι διέφθειρε τη νεολαία και βλαστήμησε ή αρνήθηκε τους θεούς. Ανάμεσα στους κατηγορούς κατονομάστηκαν: Ένας νεαρός αποτυχημένος ποιητής, ο Μέλιτος, ο βυρσοδέγης Άνυτος και ο ρήτορας Λύκων.

Ο Σωκράτης υπερασπίστηκε τον εαυτό του και εξήγησε ότι πάντα πίστευε στο Θεό και στη φωνή της συνείδησής του (το δαιμόνιο). Καταδικάστηκε να πει το κώνειο, και κρατήθηκε στη φυλακή, όπου τον επισκέφτηκαν η γυναίκα του και οι λίγοι φίλοι που του απέμειναν.

Τώρα, η γυναίκα του ήταν μέσα κι έκλαιγε.

- Μην κλαις, εσύ δεν φταις καθόλου γι' αυτό.
- Δεν θέλεις να δεις τα παιδιά;
- -Γιατί να βασανίζω το μυαλουδάκι τους μ' έναν ανώφελο αποχαιρετισμό; Πήγαινε στα παιδιά και παρηγόρησέ τα. Πηγαίνετε καμιά βόλτα στο δάσος να δροσιστείτε.
- Να χαιρόμαστε την ώρα που εσύ πεθαίνεις;
- Χαρά γιατί ο πόνος μου έχει ένα τέλος και η τέρψη σας ανήκει γιατί πεθαίνω έντιμα.

- Δεν έχεις καμιά τελευταία επιθυμία;
- Δεν επιθυμώ τίποτα, μάλιστα, γαλήνη, ελευθερία από τα δειλά κλάματά σας, τους αναστεναγμούς σας και τα ενοχλητικά παράπονα.
- Πήγαινε, γυναίκα, και σκέψου ότι ο Σωκράτης θέλει να κοιμηθεί, γιατί είναι κουρασμένος και καταπονημένος, σκέψου ότι θα ξυπνήσει πάλι ξεκούραστος, ανανεωμένος, χαρούμενος και αγαπητός.
- Θα ήθελα πολύ να μου τα είχες μάθει όλα αυτά νωρίτερα. Από εμένα εσύ δεν είχες να μάθεις τίποτα.
- Και βέβαια έμαθα! Την υπομονή και την αυτοσυγκράτηση!
- Με συγχωρείς;
- Δεν μπορώ να το κάνω, γιατί ήδη το έχω κάνει
Πες αντίο τώρα σαν να πήγαινα σε ταξίδι. Πες: καλώς ήρθες πάλι! σαν να γύρισα γρήγορα πίσω!
- Αντίο, Σωκράτη, μη μου κρατάς κακία!
- Όχι, βέβαια, είμαι καλός άνθρωπος!
- Αντίο, άντρα μου, για πάντα!
- Όχι για πάντα! Επιθυμείς βέβαια να με ξαναδείς. Πες χαρούμενα: Θα ιδωθούμε πάλι.
- Θα ιδωθούμε πάλι!
- Έτσι, μάλιστα. Και όταν θα ξαναταμώσουμε θα πάμε με τα παιδιά στα δάση.

- Ο Σωκράτης δεν ήταν αυτός που πίστευα...
- Πήγαινε θέλω να κοιμηθώ!

Και όπως έφευγε, συνάντησε στην πόρτα τον Πλάτωνα και τον Κρίτωνα.

- Η στιγμή πλησιάζει φίλοι! είπε ο Σωκράτης, εξασθενημένος και με σπινθηροβόλα μάτια..
- Είσαι ήρεμος δάσκαλε;
- Για να πω την αλήθεια, είμαι αρκετά γαλήνιος, δεν μπορώ να ισχυριστώ ότι είμαι και χαρούμενος, αλλά η συνείδησή μου δεν με ανησυχεί.
- Πότε, Σωκράτη, πότε ... θα συμβεί;
- Εννοείς πότε ... θα συμβεί το τελευταίο;
- Πλάτωνα, εσύ που είσαι ο πιο αγαπημένος μου και ο καλύτερός μου...
- Όπου να 'ναι έρχεται ...
- Μόλις τώρα είχα έναν απολαυστικό ύπνο. ...
- Ήμουνα πάνω από τον ποταμό, από την άλλη πλευρά. Είδα για μια στιγμή, τις όψεις της αθάνατης ομορφιάς, της οποίας τα πράγματα είναι ασαφείς απομιμήσεις ...
- Αγνάντεψα το μέλλον, τη μοίρα του ανθρώπινου γένους, Μίλησα με το μεγαλειώδες, το υψηλό και το καθαρό. Έμαθα Τη σοφή τάξη πραγμάτων που καθυποτάσσει την φαινομενικά απέραντη αταξία. Ανατρίχιασα στα ανεξερεύνητα μυστικά του παντός που συνέλαβα για μια στιγμή, και

κατάλαβα όλο το μέγεθος της αμάθειάς μου. Πλάτωνα, εσύ θα γράψεις κάτι. Να μάθεις στις νεότερες γενιές να ν αντιμετωπίζουν τα πράγματα με μέτρο και σεβασμό, να προσέχουν με ευλάβεια αυτά που δεν φαίνονται, να τιμούν το όμορφο, να καλλιεργούν τις αρετές και να ευελπιστούν στον τοκετό, στην εργασία, στα καθήκοντα και δια της θυσίας.

Πήγε στο κρεβάτι και ξάπλωσε. Ο Πλάτωνας ακολούθησε.

- Είσαι άρρωστος δάσκαλε;
- Όχι, ήμουν άρρωστος αλλά τώρα συνέρχομαι.
- Έχεις ήδη...
- Έχω ήδη πει το κώνειο.
- Ο πιο σοφός μας φεύγει.
- Κανένας θνητός δεν είναι σοφός. Αλλά δοξάζω τους θεούς που μ' έδωσαν αισχύνη και αίσθημα δικαιοσύνης.

Έτσι έγινε ησυχία στο δωμάτιο:

- Ο Σωκράτης είναι νεκρός!